

Момчило
Петровић

КОЈУ СЛАВУ
СЛАВИШ

Copyright © 2020, Момчило Петровић
Copyright © 2020 овог издања, ЛАГУНА

Све фотографије фресака и иконе којима је илустрована ова књига су из манастира Високи Дечани, а љубазно су нам их уступили братство овог манастира и Фондација „Благо“.

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

КОЈУ СЛАВУ СЛАВИШ

САДРЖАЈ

Увод: пре читања ове књиге	15
Стварање света	15
Појава Исуса	17
Страдања раних хришћана	18
Хришћанство код Срба	19
Свете књиге	20
Дани који се славе и светитељи	21
 Слављење славе	23
Порекло славе	23
Славски реквизити и њихова симболика	28
Неколико дана пре славе	32
Дан пре славе	32
На дан славе	33
Гости на слави	36
Слављење у савременим условима	37
Најчешће грешке у слављењу славе	38
Како се наслеђује слава	39
 Господњи празници	41
Божих	41
Нова година, Обрезање Господње	47
Богојављење	49
Сретење	50
Цвети	52
Велики четвртак	54

Велики петак	56
Ускрс	61
Спасовдан	64
Тројице	66
Преображење Господње	68
Крстовдан	70
Богородичини празници	73
Мала Госпојина	73
Ваведење	74
Благовести	76
Велика Госпојина	77
Анђеоски празници	81
Аранђеловдан, Свети арханђел Михаило, Гаврило и друге бестелесне силе	81
Пророчки празници	87
Јовањдан, Усековање, зимски Свети Јован	87
Свети Јеремија	92
Свети Илија	94
Свети пророк Јелисеј	98
Свети пророк Данило	99
Апостолски и равноапостолски празници	101
Свети апостол и јеванђелист Марко	101
Свети словенски апостоли Ћирило и Методије	103
Свети апостоли Вартоломеј, Варнава и Тит	105
Свети врховни апостол Петар, Петровдан, Петрове часне вериге	106
Свети врховни апостол Павле	109
Света равноапостолна Марија Магдалена	113
Свети апостол и јеванђелист Јован Богослов	114

Свети апостол Тома	116
Свети апостол и јеванђелист Лука	118
Свети апостол Филип	121
Свети апостол и јеванђелист Матеј	121
Свети апостол Андрија Првозвани	123

Празници светих отаца, пастира и учитеља

васељенских.	125
Свети Василије Велики	125
Александријски архиепископи Свети Атансије	
Велики и Свети Кирил	127
Свети Григорије Богослов	128
Свети Јован Златоусти	129
Света Три јерарха, Сабор три светитеља:	
Василија Великог, Григорија Богослова и	
Јована Златоустог.	133
Свети прародитељи Јоаким и Ана	134
Свети Јован Милостиви	135
Свети Григорије Чудотворац	136
Свети Јован Дамаскин	137
Свети Никола	139
Свети Спиридон	144

Празници свештеномученика, мученика и

мученица	145
Свети мученик Трифун	145
Свети свештеномученик Харалампије	147
Свети великомученик Теодор Тирон,	
Тодорова субота	148
Светих четрдесет мученика из Севастије, Младенци.	150
Свети великомученик Ђорђе, Ђурђевдан, Ђурђиц.	152
Видовдан, Пророк Амос	156
Свети великомученик Прокопије	157

Свети мученици Кирик и Јулита	158
Света великомученица Марина, Огњена Марија . .	159
Света преподобна мученица Параскева Римска . .	159
Свети мученици Макавеји	160
Свети мученик Агатоник и дружина његова:	
Зотик, Теопрепије, Акиндин и Севиријан	161
Свети великомученик Евстатије	162
Свети мученици Сергије и Вакхо, Срђевдан	163
Свети првомученик и архиђакон Стефан,	
Стефандан, Стевањдан	163
Свети великомученик Димитрије, Митровдан . . .	167
Свети великомученик Меркурије	170
Свети свештеномученик Климент	171
Света великомученица Варвара	171
Свети Игњатије Богоносац	172
Празници преподобних	175
Преподобни Антоније Велики	175
Преподобни Јевтимије Велики	176
Михољдан, Свети Киријак Отшелник	177
Преподобна мати Параскева, Света Петка	178
Преподобни Аврамије Затворник	180
Преподобни Алимпије Столпник	180
Преподобни Сава Освећени	182
Празници праведних	183
Свети Симеон Богопримац	183
Свети праведни Лазар, Лазарева субота, Врбица . .	185
Свети праведни Захарије и Јелисавета	187
Празници безмитних врачева, бесребреника и	
чудотвораца	189
Свети великомученик и исцелитељ Пантелејмон . .	189

Свети бесребреници и чудотворци Козма и Дамјан, Врачеви	191
Срби светитељи	193
Јован Владимир: први српски светац	195
Прохор Пчињски: опомена у сну	197
Гаврило Лесновски: српски, македонски и бугарски	198
Јоаким Осоговски: живот у молитвама	199
Симеон Мироточиви: отац српске државе	199
Анастасија: мати светитеља Саве	202
Симон Монах: српски свети краљ	202
Сава: први архиепископ српски	206
Петар Коришки: борба с демонима у пећини	209
Арсеније I Сремац: наследник Светог Саве	211
Владислав I: градитељ Милешеве	212
Јевстатије I: игуман Хиландара	214
Сава II: синовац Светог Саве	214
Јаков: чистота вере	215
Јевстатије II: измиритељ краљева	216
Давид: ктитор изузетног здања	216
Јелена: наша Францускиња	217
Сава III: узведен на свети престо	218
Драгутин: краљ у грубој ланеној кошуљи	219
Свети Стефан Урошиц: готово непознат	222
Милутин: моћни краљ и светац	222
Стефан Дечански: отац га ослепио, син убио	225
Никодим архиепископ: мирио краљеве и бацао клетве	229
Јелена Дечанска: осветнички огањ светитељке	230
Григорије епископ: „јепископ рашки“	230
Данило II архиепископ: монах и ратник	231
Јоаникије: први српски патријарх	232

Урош: последњи српски цар	233
Јефрем патријарх: мудрац из пећине	236
Кнез Лазар: мученик и херој	236
Милица: владарка и мајка у најтежим временима ..	239
Спиридон патријарх: сведок косовске трагедије ..	240
Стефан Лазаревић: ратник и књижевник	241
Синаити монаси: пустињаци и учитељи	244
Григорије Млчалник: ћутљиви ктитор	246
Никодим Тисмански: светац у Влашкој	247
Јован Урош: последњи Немањић	248
Кирило патријарх: на трону у бурним временима ..	249
Никон патријарх: уз деспота Ђурђа Бранковића ..	250
Јоаникије Девички: страдалник и данас	250
Ђорђе Кратовац: мученичка смрт за веру	252
Стефан Бранковић: слепи деспот	253
Ангелина Бранковић: супруга и мајка деспота	254
Максим и Јован: синови Стефана Слепог	254
Стефан Штиљановић: кнез добротвор	255
Јелена Штиљановић: благоверна супружница	257
Макарије Соколовић: обновитељ самосталности	
Пећке патријаршије	257
Нестор и Јефимије: Дечанци	259
Теодор Несторовић: епископ на челу побуњеника ..	260
Рафаило Банатски: монах из колибе од трске	261
Гаврило I: оклеветани патријарх	262
Јосиф Нови: чудотворац за живота	263
Василије Острошки: велики чудотворац	264
Пајсије Јањевац: обновитељ храмова	267
Сава II Бранковић: увек уз праву веру	267
Мученици момишићки: изгорели у огњу освете ..	269
Григорије Пећки: лепота тела и душе	270
Василије пекар: у смрт због вере	270
Босиљка: православље драже од живота	271

Стефан Пиперски: у сталном бегу од Турака	271
Висарион Сарај: мисионар испод липовог крста . .	272
Теодор Сладић: мученик из Комоговине.	273
Злата Мегленска: тврда вера.	274
Петар Цетињски: измиритељ Црногораца	274
Ђакон Авакум: храбра смрт за веру	277
Вукашин из Клепаца: смирен отишао у смрт	279
Петар Зимоњић: увек уз народ.	280
Рафаило игуман: издахнуо под мукама	280
Платон епископ: пастир који је остао уз своје стадо	281
Јоаникије митрополит: смрт у Аранђеловцу	282
Бранко Добросављевић: погибија од ушашког ножа	283
Сава горњокарловачки: страдао уз свој народ.	283
Доситеј загребачки: мучен до смрти.	284
Георгије нашички: жртва звери	285
Симеон Дајбапски: свети старац	285
Викентије Крчић: жртва Бугара.	287
Владимир Протић: жив запаљен	287
Варнава Настић: сумњив узрок смрти	287
Мардарије Либертивилски и Севастијан Џексонски: наши Американци.	289
Пострадали свештеници гламочки и куленвакуфски: жртве усташа	289
Новомученици дабробосански и милешевски: кобна 1941. година.	292
Новомученици јасеновачки: највеће стратиште . . .	296
Новомученици пребиловачки: и жене и деца страдалници	297
Мученици сурдулички: тајне спискова	297
Новомученици пивски, велички и горњополимски: деца у огњу.	298

Николај владика: српски Златоусти	298
Јустин Поповић: филозоф и чудотворац.....	301
Јаков Нови Тумански: страдалник за веру	303
Монах Харитон: косовски новомученик.....	303
Додатак	305
Како се прави славски колач	305
Како се спрема славско жито	308
<i>Литература</i>	309
<i>О аутору</i>	311

УВОД: ПРЕ ЧИТАЊА ОВЕ КЊИГЕ

Стварање света

„У почетку створи Бог небо и земљу.“¹

А шестог дана стварања света, створио је човека и жену. Први човек био је Адам (што значи „од земље начињен“), а прва жена, створена од његовог ребра, Ева („мати свих људи“). Живели су у Рају док их Ђаво није наговорио да прекрше Божју забрану да не једу плодове са дрвета познања добра и зла. Због тога су изгнани из Раја.

Потомци Адама и Еве населили су свет, али су с временом престали да поштују Бога, па је он решио да на земљу пусти потоп и све их подави. Преживео је само

¹ Постанак, глава 1. Извор свих цитата назначених у фуснотама јесте Библија, Свето Писмо Старог и Новог Завета, Библијско друштво, Београд 2017; Стари завет превео је Ђура Даничић, а Нови завет Комисија Светог архијерејског синода СПЦ.

побожни Ноје са члановима своје породице и по једним паром свих постојећих животиња које је укрцао на барку.

Од Нојевог потомства настали су народи који су поново населили свет, али су се људи опет искварили. Клањали су се разним лажним божанствима, осим Авраама, који је сачувао веру у Бога. Да се и он не би искварио, Бог му је наредио: „Иди из земље своје и од рода својега и из дома оца својега у земљу коју ћу ти ја показати. И учинићу од тебе велик народ, и благословићу те, и име твоје прославићу, и ти ћеш бити благослов.“² Тако су Јевреји постали „изабрани народ“, јер Авраам је имао сина Исака, Исак Јакова, а Јаков дванаест синова од којих је настало дванаест јеврејских племена.

Једном од јеврејских верских вођа, Мојсију, Бог је предао плоче на којима је било уклесано Десет заповести. Осим Мојсија, Јевреји су имали и друге пророке, побожне људи, које је Бог бирао да би преко њих јављао људима своју вољу. Они су опомињали царе и народ да се придржавају вере у једног Бога, да се поправе и покају за своје грехе, и због тога су често били мучени и убијани.

Пророци су храбрили људе да истрају у тешким условима живота под туђинском влашћу, и непрестано потхрањивали веру у долазак Спаситеља света (Месије) који ће Јевреје ослободити и све их довести да живе у заједничкој држави.

² Постанак, глава 12.

Појава Исуса

У време цара Тиберија, 30. године наше ере, међу Јеврејима у Јудеји³ појавио се Исус, родом из Назарета⁴, и почео да проповеда о царству Божјем у којем су сви људи једнаки, јер Бог својом љубављу обухвата све људе и све народе подједнако.

Његове проповеди су биле јавне и привлачиле су много људи – понекад је говорио са чамца на Галилејском језеру, због великог броја слушаца на обали – а своје учење саопштавао је кроз сликовите приче и сажете поруке. Осим тога, Исус је често своје учење излагао за трпезом, делећи храну и вино и с људима са дна друштвене лествице, што је било у супротности са обичајима јеврејског друштва.

Неки од оних који су Исуса слушали постајали су његови следбеници, а он је међу њима одабрао дванаест најпосвећенијих ученика – апостола – које је детаљно посветио у своје учење и свуда их водио са собом. То су били Симон Петар, Андреј, Јаков Зеведејев, Јован, Филип, Вартоломеј, Матеј, Јаков Алфејев, Симон Кананит, Јуда Тадеј, Јуда Тома и Јуда Искаротски. Списи који накнадно реконструишу то време наводе и да су неке жене ишле са Исусовом групом: Марија Магдалена, Салома⁵, Јована, Сузана и „многе друге“.

³ Провинција под управом Римског царства на територији данашњег Израела.

⁴ Град у Израелу.

⁵ У јеванђељима се помиње као једна од жена које су посматрале Исусово запињање. Не треба је мешати са Саломом из приче о Јовану Крститељу.

Христови следбеници свог су учитеља прогласили за Месију, Спаситеља (на грчком: Христоса), чији су долазак најављивали пророци.

Јудеја је тада била под окупацијом Римског царства. Верски главари и старешине Јевреја желели су ослобођење од окупације и чекали су Месију који ће им то омогућити, а не неког ко ће им као Исус проповедати свеопшту љубав. Осим тога, Исусово учење о једнакости свих људи и критика повлашћених сталежа подривали су постојећи поредак и њихове привилегије, па су код римских власти издејствовали Христово хапшење и осуду на смрт.

Сећања на догађаје и личности из овог периода данас се славе као хришћански празници.

Страдања раних хришћана

После Христове смрти апостоли су раширили његово учење, а хришћанска заједница се увећала.

Рани хришћани су се нашли на удару прво јеврејских старешина, који су их сматрали богохулницима, а затим и римских царева – многобожаца, чији су ауторитет подривали одричући им божанско порекло.

Зато су први векови нове ере, која се рачуна од Христовог рођења, обележени прогоном хришћана. Прва службена и организована гоњења наредио је цар Деције⁶, а најсуровији је био Диоклецијан⁷.

⁶ Трајан Деције (око 201–251), прва личност са територије данашње Србије која се уздигла на римски престо. Рођен је у околини Сирмијума, у селу Будалија (данашњи Мартинци).

⁷ Диоклецијан (244–311) рођен је у Далмацији, у близини данашњег Солина, цар по чијим су наредбама извршени највећи прогони хришћана у Римском царству.

У његово време издата је наредба да се спале све цркве и убију сви који упражњавају хришћанске обреде. Осим тога, под претњом спаљивања на ломачи наређено је да сви становници Римског царства морају да принесу жртву римским божанствима, што је било директно уперено против хришћана, који су поштовали Божје заповести да немају ниједног бога осим њега, и да се не клањају лажним идолима.

Тек је 313. године римски цар Константин Велики хришћанима дао право да слободно упражњавају и шире своју веру.

Хришћанство код Срба

Словени који су се доселили на Балкан били су многобошци. Између седмог и осмог века почели су да прелазе у хришћанство, у почетку тек спорадично, да би касније прилажење новој вери постало масовно. Кад је 1054. године дошло до поделе у хришћанству на римокатолике с једне и православне с друге стране, Срби су се нашли међу овим другим.

Своју самосталну цркву Срби су добили 1219. године захваљујући дипломатској активности Саве, брата владара Рашке, великог жупана Стефана Немањића.

Сава је у Никеји⁸, с дозволом византијског цара и цариградског патријарха, посвећен за архиепископа „све српске и поморске земље“, а то је значило да има право да управља Црквом, да руководи избором епископа, рукополаже свештенике, организује теолошко образовање и шири верско учење.

⁸ Никеја је град у Турској, у Малој Азији; у доба раног хришћанства представљао је верски центар, данас се зове Изник.

СВЕТЕ КЊИГЕ

Збирка светих књига које описују догађаје од стварања света до Исусовог рођења назива се **Стари завет**, по „завету“, то јест договору или савезу Бога са људима, склопљеном преко Авраама и његовог потомства.

Нови завет је договор Исуса Христа са људима, а тако се називају и књиге о збивањима од његовог рођења па до ускрснућа и уздизања у небо.

Нови завет се састоји од 27 књига, које се деле на четири групе: законске, историјске, поучне и пророчке књиге.

Законске књиге у Новом завету су четири јеванђеља – од Матеја, Марка, Луке и Јована. У њима су изложени живот, рад и наука Исуса Христа. Матеј и Јован су припадали ужем кругу дванаесторице Исусових ученика, а Марко и Лука су написали јеванђеље по сазнању од оних личности које су пратиле Христа.

Историјска књига је само једна – Дела апостолска, у њој су описани догађај оснивања прве хришћанске цркве и најранија историја из доба апостолског, као и мисионарска путовања апостола Павла.

Почне књиге су апостолске посланице. Највише, њих четрнаест, написао је Павле; а постоје и две посланице апостола Петра, три апостола Јована и по једна Јакова и Јуде.

Пророчка књига је само једна – Апокалипсис или Откровење Св. Јована Богослова. У њој је у визијама и алегоријама описана судбина Цркве, нарочито пред други долазак Христов, у који хришћани верују и очекују га.

Свето предање чине хришћански списи који потичу од светих отаца и садрже сведочанство о вери првих

хришћана и пракси старе цркве. Посебно значајно предање за Православну цркву јесу канони, то јест правила установљена на седам васељенских сабора⁹. Одлуке васељенских сабора од изузетног су значаја за православље јер су обично сазивани поводом великих теолошких спорова у циљу арбитраже и договора. На њима је утврђивано шта је „ортодоксно“, дакле правоверно, за разлику од „хетерогеног“ – јеретичког. Те одлуке су обавезне за целу Цркву и ниједна аутокефална црква не може мењати одлуке васељенског сабора.

Књиге Старог и Новог завета заједно чине **Библију**.

Дани који се славе и светитељи

Као своје највеће празнике хришћани славе кључне догађаје везане за Исуса Христа: рођење, распеће, ускрснуће... и Богородицу. Славе се, такође, светитељи или свеци. То су особе које су страдале због ширења Христовог учења, од периода раног хришћанства па до новог доба.¹⁰

⁹ Васељенски сабори су скупови епископа свих цркава, који доносе обавезујуће одлуке о садржајима вере и питањима дисциплине. Првих седам сабора, чије одлуке признају и католици и православни, одржано је од 325. до 787. године.

¹⁰ Види поглавље „Српски светитељи“.

